

BOUWSTEEN voor de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

Hoofdonderwerp: **Erfgoed** (m.u.v. archeologie = separate bouwsteen)

Opstellers: Experts van ZLTO, Provincie Zeeland, Erfgoed Zeeland, Gemeenten Sluis/Terneuzen/Hulst, Gemeente Kapelle

Meedenkers: Experts van Landschapsbeheer Zeeland en Gemeente Noord-Beveland

(NB Vanwege openbare publicatie zijn hier alleen de namen van de organisaties genoemd, niet de namen van de experts)

Definiëring

Erfgoed

Onder erfgoed verstaan we het materieel erfgoed (onroerend en roerend) en het immaterieel erfgoed.

Materieel erfgoed

Onroerend erfgoed, de fysieke overblijfselen van de historie. Bovengrondse overblijfselen en hun relevante directe omgeving (w.o. monumentale en beeldbepalende objecten, beschermde stads- en dorpsgezichten), ondergrondse overblijfselen (zie Bouwstenen Archeologie en Bodem), en overblijfselen op maaiveldniveau (cultuurlandschappen, met punt- lijn en vlakelementen)

Roerend erfgoed, waaronder mobiel erfgoed (zoals historische schepen en railvoertuigen), boeken, streekdrachten en kunstwerken. Ondergebracht bij particulieren of in musea, bibliotheken, archieven, religieuze centra of heemkundige en erfgoedverenigingen.

Immaterieel erfgoed, waaronder dialecten, verhalen, liederen, feesten, tradities, ambachten, optochten en culinair erfgoed (streekproducten).

Het Zeeuwse erfgoed is van (maatschappelijk) belang omdat het een belangrijk onderdeel is van de Zeeuwse identiteit; (Zeeuws) erfgoed geeft een beeld van het verleden, het draagt bij aan de culturele identiteit in het heden en het geeft richting aan (ruimtelijke) ontwikkelingen in de toekomst.

Huidige situatie erfgoed

Samenvatting van actuele situatie van het onderwerp in cijfers, tekst en kaartbeelden.

Positief:

- Toenemend(e) belangstelling voor erfgoed en draagvlak voor behoud en ontwikkeling ervan bij inwoners en bezoekers van Zeeland leidt tot herwaardering van dit (streekeigen) erfgoed, waaronder monumenten, groene en gebouwde (kleine) landschapselementen, cultuurlandschap, streekproducten, streekdrachten, volksspelen, wandel- en fietsnetwerken.
- Nieuwe technologische ontwikkelingen leiden tot duurzame en betaalbare mogelijkheden voor behoud en ontwikkeling van erfgoed, daarnaast nemen publieksontsluitingsmogelijkheden toe (v.b. augmented en virtual reality).
- Participatiedenken leidt tot nieuwe en goede initiatieven vanuit burgers bij behoud en doorontwikkeling van erfgoed (werkweekenden, crowdfundingacties)
- Historische landschapselementen kunnen rekenen op draagvlak in het particuliere en professionele veld -> momenteel inzet van veel vrijwilligers.

Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.

*Cultuurnota 17-20
Uitvoeringsprogramma cultuur
*Samen in zee 1 + 2: food!
*Zeeuwseankers.nl
*Zeeuwse erfgoedlijnen
*CHS Zeeland
*Provinciale boerderijselectie
*Omgevingsplan Zeeland 2018
*VER-rapport Betere Bestemming voor de Boerderij
*Inventarisatierapport Maritieme ensembles in Zeeland
*Handreiking landschap van Zeeland: beschrijving van het landschaps-DNA en ontwikkelingsperspectief, 2012, Bosch Slabbers

Provincie gaat (ook) over bestemmingsplannen

<ul style="list-style-type: none"> - Grensoverschrijdend karakter van landschappelijk historisch erfgoed is goed in beeld (grenspark, staats Spaanse linies, Geopark Scheldedelta i.o.), dit biedt mogelijkheden om grensoverschrijdende relaties te versterken. - De energietransitie biedt mogelijkheden voor nieuwe economische dragers ten aanzien van herbestemming van cultuurhistorische objecten/elementen/structuren (bijv. benutten grote dakvlakken agrarische en bedrijfsgebouwen voor wateropvang, plaatsing zonnepanelen). Behoud door ontwikkeling. <p><u>Negatief:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Toenemende druk op het landschap door toerisme (aantasting kustlijn door hoog- en nieuwbouw, verstorende ‘verwalling’ van het landschap als afbakening van minicampings en privé-terreinen). - Toenemende druk op het landschap door energietransitie en klimaatadaptatie (wind- en zonneparken, zowel op zee als op land / ontpoldering). - Negatief effect van klimaatverandering op erfgoed. - Actuele - en toekomstige - bevolkingskrimp leidt tot leegstand, verval en afbraak (o.a. van monumentaal en beeldbepalend erfgoed) en verlies van kennis en deskundigheid. - Toenemende schaalvergroting in de landbouw (vershraling cultuurlandschap). - Toenemende verstedelijking in bepaalde Zeeuwse regio's, waarbij – vaak ook onbewust – cultuurhistorie verloren gaat. - Afnemende kennis en deskundigheid m.b.t. erfgoed binnen de provincie vraagt actie van overheden. - Géén landelijke monitoring van (kleine) landschapselementen en stimulering van de instandhouding ervan. - Ontbreken van een provinciale landschapsvisie. - Teloorgang van kennis en deskundigheid m.b.t. vakmanschap/het ambacht. <p><i>Ontsluiten van erfgoed: Zeeuwse Ankers en de Zeeuwse erfgoedlijnen</i> De mate waarin inwoners hun eigen geschiedenis en identiteit ervaren, bepaalt voor een groot deel hun binding met onze provincie. Zeeuwse ankers bevordert de inhoudelijke samenhang bij cultureel erfgoed door de informatie uit verleden en heden van een plek, een persoon, een voorwerp, een gebouw of een document samen te brengen. In de komende periode wordt Zeeuwse Ankers uitgebreid naar andere facetten van cultuur en zoekt de verbinding met andere beleidsterreinen, zoals ruimte, natuur en landschap, samenleving en recreatie en toerisme. Inmiddels zijn de Zeeuwse Erfgoedlijnen opgehaald in het netwerk en gepresenteerd aan het veld. De erfgoedlijnen zijn een nieuwe structuur om de vele verhalen over Zeeland te ordenen, focus en samenhang aan te brengen én om handvatten aan te geven voor het ‘vermarkten’ van het erfgoed. De Zeeuwse erfgoedlijnen onderstrepen het belang van erfgoed voor het toeristisch aanbod in Zeeland en geven een impuls aan meer kwaliteitsgericht, duurzaam toerisme in de ‘schouderseizoenen’.</p>	
<p>Trends & Ontwikkelingen erfgoed Welke algemene ontwikkelingen zijn van belang voor dit onderwerp en waarom?</p> <p>Voorbeelden van grote ontwikkelingen: <i>Bevolkingsontwikkeling (vergrijzing, toename eenpersoons huishoudens, trek naar de stad (met name door jongeren), ontvolking platteland)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Leegloop platteland leidt tot leegstand, verval en sloop van monumentale en beeldbepalende bebouwing en verwaarlozing en verwijdering van cultuurhistorisch waardevolle beplanting en kleine landschapselementen, het ‘stollen’ en/of verdwijnen van traditionele gebruiken omdat ze niet meer aan een nieuwe generatie doorgegeven worden. 	<p>Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.</p>

Energie (afname gebruik fossiele energie, meer duurzame energie en energiebesparing)

- De transitie naar energie uit wind en zon heeft impact op het Zeeuwse landschap. Wind- en zonneparken laten steeds vaker ongewenste sporen achter. Een goede landschappelijke inpassing kan er juist voor zorgen dat de biodiversiteit, de bodem en het (cultuur)landschap oplossingen bieden voor slimme en ruimtelijk kwalitatieve inpassing van energie-infrastructuur. Overheden doen er goed aan eisen te stellen, gericht op het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en het koppelen van functies.

Klimaat (extreme neerslag en droogte, zeespiegelstijging, verandering soorten planten en dieren)

- In de kustgebieden liggen kansen om adaptiemaatregelen gericht op waterveiligheid (zeespiegelstijging) in samenhang met natuurontwikkeling uit te voeren (herstel zoet-zout gradiënten, ontpoldering, kweldervorming). Daarnaast kunnen oude waterlopen weer hersteld worden ten behoeve van de afvoer en retentie van water. De oplossingen van het verleden zijn een goede onderlegger en inspiratie voor de problematiek in het heden.

Technologie (informatietechnologie, robotisering, biotechnologie, nanotechnologie)

- Door gebruik van nieuwe technologieën, zoals drones, kunnen moeilijk zichtbare onderdelen van monumentale gebouwen, cultuurhistorisch waardevolle structuren, maar ook ongewenste ontwikkelingen in het landschap op eenvoudige wijze en op objectniveau inzichtelijk gemaakt worden.

Economie (toename toerisme, schaarste grondstoffen, voedsel en water)

- De toename van het toerisme zorgt voor (hogere) inkomsten voor onder andere de horeca en de middenstand. Door deze toename kan de vraag en het aanbod van vastgoed, ook van historische objecten, beter worden gematched. Ook neemt het draagvlak voor de (streekeigen) cultuurhistorie toe, die meer toegankelijk en beleefbaar wordt gemaakt door onder andere fietsroutes en wandelnetwerken. Toenemend toerisme kan ook zorgen voor ongewenste druk op het cultuurlandschap (bedreiging)

Sociaal (wereldwijd toename welvaart, politieke instabiliteit, toename gevoel van onveiligheid)

- Als gevolg van het toenemende gevoel van onveiligheid in een globaliserende samenleving is de belangstelling voor erfgoed toegenomen en wordt deze als fundament ervaren voor het collectieve identiteitsbesef.

Welke ontwikkelingen spelen daarnaast specifiek binnen dit onderwerp?

Interesse voor kleine grote stad -> lijnen van bidbook cultuur

Ambitie 2050

Het droombeeld voor de situatie in 2050.

In 2050 is erfgoed de basis waarop de samenleving zich in al haar facetten ontwikkelt, het kompas voor een gezonde toekomst met een sterke sociale cohesie, maatschappelijk welbevinden, een sterke ruimtelijke kwaliteit en een duurzame economische groei. De focus ligt op het benutten, beleven, behouden en ontwikkelen van het erfgoed.

Om deze ambitie waar te maken zijn de volgende subdoelen van belang:

- **Duurzaam (her)gebruik van erfgoed;**
waaronder monumentale en beeldbepalende gebouwen, kleinere waardevolle elementen en structuren.
- **Erfgoed is en blijft bereikbaar en toegankelijk voor iedereen (inclusieve samenleving)**
- **De economische waarde van erfgoed wordt algemeen erkend**
Erfgoed genereert inkomsten voor een brede groep Zeeuwen (w.o. recreatie, toerisme, horeca en detailhandel, bouwwereld).
- **Erfgoed draagt bij aan het welzijn van alle inwoners en bezoekers van de provincie**

- **Erfgoed is zowel een bindende als een onderscheidende factor tussen de diverse regio's.**

Het eigen karakter en de afzonderlijke identiteit is duidelijk zichtbaar en beleefbaar.

Wat is er anders dan nu en wat is gelijk gebleven?

Is de ambitie voor heel Zeeland gelijk, of zijn er verschillen?

Die is voor heel Zeeland gelijk.

Wat is het effect van de hiervoor beschreven trends en ontwikkelingen op deze ambitie?

(kan gebaseerd zijn op al lopende of afgeronde trajecten zoals de Kustvisie, Veerse Meer visie etc.)

Tussendoel voor 2030

Wat is het beoogde tussenresultaat in 2030?

- In de POVI is er een bewustwording van het belang van erfgoed bij maatschappelijke en fysieke ontwikkelingen. Daarbij is er een goed opgezet ondersteuningsprogramma voor herbestemming en behoud van niet-woonhuismonumenten (óók kleine landschapselementen). Bijvoorbeeld een herbestemmingsmakelaar. Herbestemming middels participatie is een goede manier om de inwoners te betrekken en het eigenaarschap in de gemeenschap te vergroten.
- Er is een goede samenwerking tussen Zeeuwse overheden en andere partijen om de cultuurhistorische, landschappelijke en omgevingskwaliteiten op een lager schaalniveau uit te werken en toe te passen.
- Het voorzieningenniveau in de dorpen blijft op peil, maar de focus ligt op inbreiding en duurzaam ruimtegebruik. Nieuwe initiatieven zoals 'erfdelen' behoren tot de mogelijkheden.
- De eigenaren van de geselecteerde historische boerderijen van provinciaal belang) zijn, indien gewenst, ondersteund bij behoud en ontwikkeling van hun boerderij.
- De Zeeuwse erfgoedlijnen zijn tot op lokaal niveau ingevuld met concrete verhalen, producten en arrangementen, waardoor inwoners, recreanten en toeristen erfgoed op een betekenisvolle manier beleven. Er is een goede "Zeeuwse sense of place"; het landschap is per gebied herkenbaar, de geschiedenis is leesbaar en inspirerend.

Is een wijziging van het beleid nodig om dit doel te bereiken?

Er is een wijziging in het beleid nodig ten aanzien van de mogelijkheden en eisen voor herbestemming van historische objecten. Denk aan de mogelijkheden voor energietransitie in het cultuurlandschap en bij, in en om monumentale bebouwing.

Ook zal de Provincie meer werk moeten maken van (grote) stedenbeleid! Op dit moment heeft Zeeland te weinig massa om mee te doen in allerlei planfiguren, een volwaardig intercity-station te hebben of zichzelf te kandideren voor een evenement als 'culturele hoofdstad van Europa'. En dat terwijl de provincie met een stedelijk gebied als Middelburg-Vlissingen over een stadsgewest in spé beschikt, met een krans van centra in de directe nabijheid (Goes, Terneuzen, Zierikzee, evt. Sluis).

Welke opties zijn er om dit resultaat te behalen?

Welke optie heeft de voorkeur en waarom?

<p>Uitvoering</p> <p>Welke partijen zijn nodig om de voorkeursoptie te realiseren en welke instrumenten kunnen daarvoor worden ingezet?</p>	
<p>Raakvlak met andere onderwerpen</p> <p>Welke onderwerpen uit andere bouwstenen zijn nauw verweven met dit onderwerp?</p> <p>In eerste instantie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bouwsteen Archeologie - Bouwsteen Bodem - Bouwsteen Platteland, landschap, ruimtelijke kwaliteit - Bouwsteen stedelijk gebied (woningbouw, uitbreidingslocaties, transport) - Promotie (zichtbaar zeeland) - Energietransitie - Klimaatadaptatie - Leefbaarheid <p>Wat is het effect van de voorkeursoptie op deze andere onderwerpen?</p>	